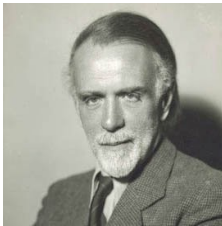

Sviatok hudby
Pol roka v Schengene

KONCERT POROZUMENIA

KODÁLY ZOLTÁN

PSALMUS
HUNGARICUS

EUGEN SUCHOŇ

ŽALM ZEME
PODKARPATSKEJ

Symfonický orchester Užhorod-Lvov-Košice-Sátoraljaújhely
Slovenský filharmonický zbor (Suchoň)
Reformovaný Kántus, Debrecen (Kodály)
Spevácky zbor Partium, Oradea (Kodály)
Spevácky zbor B.Bartóka, Miskolc (Kodály)
Sándor Berkesi, dirigent (Kodály)
Ilona Korolenko, dirigentka (Suchoň)
Dániel Potyók, tenor (Kodály)
Michal Lehotský, tenor (Suchoň)

21.6.2008, 18:00   Rímskokatolícky kostol, Ruská

Pod záštitou Jána Figela, člena Európskej komisie
zodpovedného za vzdelávanie, odbornú prípravu, kultúru a mládež

Koncert porozumenia - odkiaľ sa vzal?

Na začiatku tohto bez nadsádzky historického, organizačne i finančne mimoriadne náročného projektu bol, ako inak, nápad. Nápad, vyvierajúci z mnohých žriediel osobného poznania. Možno v podvedomí driemala túžba upozorniť na chudobný, zabudnutý región na juhovýchodnom konci Slovenska. Postaviť obrovský výkričník rozumu a lásky uprostred mora hlúposti, nespravodlivosti a neznášanlivosti v Karpatskej kotline. Ešte raz, a to veľkolepo osláviť okrúhle výročia našich hudobných veľikánov. Pripomenúť si náš vstup do schengenského priestoru, ktorý splnil sen státisícov ľudí, žijúcich v prihraničných oblastiach. A čo by mohlo byť veľkolepejšie a výnimočnejšie, ako uvedenie dvoch strhujúcich žalmových kompozícií maďarskej a slovenskej hudby 20. storočia, ktoré za sebou, na jednom koncerte ešte nikdy neodzneli?

Už len zhodou okolností sa stalo, že termín koncertu pripadol práve na 21. jún, Sviatok hudby. Pričom pri jeho organizácii sme museli prekonať množstvo prekážok, vyvinúť temer nadľudské úsilie. O tom svedčí aj pozoruhodné zloženie symfonického orchestra. Veľkou podporu však znamenali patronát Jána Figela, grant z ministerstva kultúry a porozumenie viacerých ľudí pre dobrú vec, nehovoriac o ostatných sponzoroch, donoroch a spoluorganizátoroch.

Ľudia, hudobníci, speváci zo štyroch krajín troch národností, amatéri i profesionáli sa tu a teraz spoja pre niečo, čo možno dodá impulz k zvýšenému záujmu o tento región, k opätovnému uvedomeniu si niektorých hodnôt, na ktorých je naša civilizácia založená. Nech znejú teda Kodályove a Suchoňove žalmy s naliehavou, kataraktickou silou, nech zvestujú nádej a dobro pre ľudí zeme podkarpatskej.

Mgr. Tomáš HORKAY, PhD., predseda organizačného štábu

Zoltán Kodály (1882-1967) sa do histórie zapísal ako učiteľ národa, priekopník etnomuzikológie, hudobnej pedagogiky a neúnavný zástanca zborového hnutia a kvalitnej hudobnej výchovy. Popri Bélovi Bartókovi je však aj druhou najväčšou postavou maďarskej hudby 20. storočia; práve Bartókovu modernosť, náročnosť mala akoby vyvažovať Kodályova prístupnejšia, no nemenej majstrovská, charakteristická a moderná hudba.

Jedným z vrcholov Kodályovej tvorby je *Psalmus Hungaricus* pre orchester, zbor a tenor sólo v trvaní 24 minút. Vznikol na objednávku hlavného mesta Budapešť, ktoré v roku 1923 slávilo 50. výročie zjednotenia. Prvýkrát zaznel na slávnostnom koncerte dňa 19.11.1923 v spoločnosti Slávnostnej predohry od Ernő Dohnányiho a Tanečnej suity od Bartóka, a to s frenetickým úspechom.

Predlohou *Psalmu* je kreatívne prebásnenie Davidovho 55. žalmu zo Starej zmluvy Mihályom Végom Kecskeméti (zrejme richtárom Kecskemétu) zo 16. storočia. Obsahom žalmu je ponosa na zlomyselných nepriateľov a neverných priateľov, ich prekliatie, ale aj túžba po odlúčení a viera v božskú spravodlivosť. Podľa Bence Szabolcsiho „*Psalmus Hungaricus* spája v sebe trojnásobné hromobitie. Stretáva sa tu pôvodný hnev žalmu na bezbožníkov a utláčateľov, hnev básnika Kecskemétiho na feudálne Uhorsko a napokon Kodályov hnev na temné Maďarsko 20. rokov 20. storočia“. Tento hnev, táto horká osobná a kolektívna skúsenosť našli geniálne vyjadrenie v otrasajúcej sile a v úžasnej štruktúrálnej komplexnosti *Psalmu*. Biblický námiet transformoval Kodály do jedinečnej syntézy národného a univerzálneho,

duchovného a svetského, tradičného a moderného.

Skladbu otvára vášnivý, prorocký orchestrálny úvod a až po nej zaznie téma žalmu, najprv v pianissime. V priebehu skladby sa táto téma v najrôznejších podobách neustále vracia. Okrem nej sú ešte dôležité motív plaču a motív siete, znázorňujúce bezodnú zúfalosť a ošemetnosť intríg. Dramaturgia a hudobný výraz diela sú silne podmienené myšlienkovým a emocionálnym zafarbením predlohy. Skladbu po obrovských peripetiách, konfliktoch a víťaznom gradovaní hymnickej spravodlivosti uzatvára návrat chorálu zo začiatku, ktorý sa rozplynie v tichu posvätného rozjímania.

Myšlienkové poslanstvo diela je aktuálne dodnes – veď azda všetkým, ktorí čelia zlomyseľnému intrigánstvu či škodlivej nekompetentnosti sú blízke slová „*celé to mesto je naložené hnevom, veľkou zlosťou k sebe navzájom, preslávené bohatvom...*“

Eugen Suchoň (1908-1993) je vrcholným zjavom slovenskej hudby 20.storočia, popri J.Cikkerovi a A. Moyzesovi zakladateľom slovenskej hudobnej moderny, tvorcom slovenskej národnej opery (Krútnava, Svätopluk). Prešiel zložitým kompozičným vývojom od vplyvov neskorého romantizmu a expresionizmu po neofolklorizmus, ozveny "budovateľského" obdobia, ale aj sakrálnu hudbu. Preslávil sa ako autor orchestrálnych Metamorfóz, náučného cyklu pre deti Obrázky zo Slovenska, zborovou piesňou Aká si mi krásna (pred rokom 1993 sa spomínala ako možná hymna SR), ale aj množstvom priebojných skladieb pre komorné obsadenia, znamenitým hudobnoteoretickým dielom a hudobnopedagogickou činnosťou.

Citujeme Ivana Hrušovského (Slovenská hudba, Bratislava 1964): „Žalm zeme podkarpatskej je umelecky doteraz neprekonaným dielom v slovenskej kantátovej tvorbe. Keď sa skladateľovi dostala do rúk zbierka básní Jaroslava Zatloukala Vítr z Polonín, silne ho zaujala posledná báseň zbierky Žalm země podkarpatoruské, obžaloba biedy a utrpenia ľudu pod Karpatmi. Suchoňovi nevadilo, že básnik myslel vo svojom diele na Podkarpatskú Ukrajinu a že báseň bola písaná po česky. Videl v tejto žalobe spev o osudoch vlastnej domoviny. Zatloukalova báseň je takmer každou svojou myšlienkou, každým slovom obžalobou neslýchaného poníženia, biedy a bezmocnosti ľudu, mohutným spevom o národe, utýranom na smrť, cez ktorý však presvitá spodný tón vzoru a protestu. Suchoň svojim zhudobnením ešte viac umocnil nielen žalobné obrazy básne, ale podčiarkol jej odbojný, sociálny tón. Premiéra skladby bola 17.marca 1938 v Bratislave a autor ju venoval svojmu učiteľovi Vítězslavovi Novákovi.“

Žalm zeme podkarpatskej je svojimi rozmermi a koncepciou (trvá skoro 40 minút) skôr žalmovou symfóniou, než kantátou. Je rozdelený na tri diely. Prvý a tretí diel sú tematicky príbuzné a prevláda v nich zbor, kým v kontrastnom strednom diel dominuje tenor. Je to dielo mimoriadne náročné technicky, výrazovo a z hľadiska súhry, čo je jedným z dôvodov, prečo zaznieva na domácich koncertných pódiiach tak zriedka. Nesporným dôvodom na pýchu je preto dnešné uvedenie Žalmu, čím splatíme malú časť dlhu umeleckému odkazu Eugena Suchoňa.

Nie je síce dokázané, že Suchoňa pri komponovaní Žalmu priamo inšpiroval Kodályov Psalmus, vieme však, že toto dielo a vysoko si ho cenil. Azda najzaujímavejšie na dnešnom koncertu bude uvedenie si hudobnovýrazových a štylistických súvislostí a rozdielov oboch žalmových kompozícií, uvedených historicky prvýkrát po sebe. Okrem archaizujúcich úsekov, princípu motívických premien či dôležitej úlohy harfy spája obe diela monumentalizmus, akési vizionárstvo a hymnická viera: či už v spravodlivosť božskú u Kodályho alebo sociálno-revolučná viera v lepšie zajtrajšky u Suchoňa. Na rozdiel od Kodályovho sústredenejšieho, bezprostrednejšieho štýlu je však

Suchoňova hudba skôr rapsodická, baladická, abstraktnejšia. Kým Psalmus je nábožne a osobne inšpirovanou modlitbou, Žalm je skôr sociálne a prírodne inšpirovaným žalospevom. A napokon, sú to síce skladby s názvom „žalm“, no bez liturgickej funkcie, v najhlbšom zmysle slova duchovné, humánne.

SLOVENSKÝ FILHARMONICKÝ ZBOR (SFZ) – bol založený v roku 1946 a je prominentným reprezentantom slovenského profesionálneho zborového umenia. K najvýznamnejším zbornajstrom SFZ patrili Jan Maria Dobrodinský, Jan Rozehnal či Marián Vach. Od januára 2005 zastáva post hlavnej zbornajsterky Slovenského filharmonického zboru Blanka Juhaňáková a od apríla 2006 funkciu asistenta hlavnej zbornajsterky Jozef Chabroň. Za polstoročie intenzívnej umeleckej aktivity SFZ vyrástol na teleso mimoriadnych kvalít a dnes sa radí k najlepším európskym ansámbľom svojho druhu. Okrem pravidelnej činnosti na domácej pôde zbor každoročne absolvuje množstvo zahraničných zájazdov, ktorých cieľom sa stali bezmála všetky európske krajiny. Zbor spolupracoval s prestížnymi zahraničnými orchestrami ako napr. Berlínski a Viedenski filharmonici, s najlepšimi dirigentmi sveta ako napr. Claudio Abbado a Zubin Mehta, prispieva k lesku medzinárodných festivalov ako napr. v Salzburgu či v Paríži.

REFORMOVANÝ KÁNTUS debrecínskeho kolégia založil geniálny profesor matematiky György Maróthy v roku 1739, ktorého cieľom bolo udomáčniť viachlasný spev žalmov na bohoslužbách. Vznikol tak prvý mládežnícky spevácky zbor v Uhorsku Kántus, ktorý funguje dodnes a hlása myšlienku kolégia: „Orando et laborando“, modliac a pracujúc. Počet členov zboru z radov stredoškólkov a vysokoškólkov sa pohybuje okolo 60-70. Kántus viackrát dosiahol na súťažiach mládežníckych speváckych zborov zlaté pásmo a disponuje najvyšším možným hodnotením „summa cum laude“. Získal prestížne ocenenia na medzinárodných súťažiach, vydal 5 platní a viacero skladateľov v Maďarsku preň napísalo skladbu. Zbornajstrom Kántus je Sándor Berkesi.

SPEVÁCKY ZBOR PARTIUM vznikol v roku 1996 súčasne s katedrou cirkevnej hudby na reformovanej vysokej škole v Oradei. Od roku 1998 je vedúcim zboru S.Berkesi, ktorý ho v krátkom čase doviedol k medzinárodným úspechom. V roku 2001 Partium s veľkým úspechom absolvoval turné v USA a Kanade a vzápätí v domácom Sedmohradsku. Aj vďaka prestížnym súťažným oceneniam radí maďarská odborná verejnosť Partium k najlepším speváckym zborom. Asistentkou zbornajstra je od roku 2001 Anikó Brugós.

SPEVÁCKY ZBOR BÉLU BARTÓKA bol znovuzaložený v roku 1975 ako oratoriálny zbor mesta Miskolc. Pravidelne vystupuje na filharmonických koncertoch, premiérach, domácich a zahraničných koncertných zájazdoch, nahrávajú pre rozhlas a CD nosiče. Zbor v súčasnosti vedú Edit Papp a Zoltán Sándor, pedagógovia hudobnej vysokej školy v Miskolci.

Tenorista **Michal LEHOTSKÝ** študoval spev súkromne u S.Mjartana (1988-1995), bol sólistom opery Štátneho divadla v Košiciach (1996-2001), medzitým účinkoval ako stály hosť Štátnej opery v Prahe (1999-2003). Získal ocenenie laureáta na medzinárodných speváckych súťažiach v Trnave (1996) a v Českých Budejoviciach (1998). Od roku 2003 je sólistom Opery Slovenského národného divadla v Bratislave.

Tenorista **Dániel POTYÓK** študoval hru na husliach na konzervatóriu v Debrecíne a na hudobnej vysokej škole v Miskolci. Od roku 2005 študuje spev u známej sopranistky Évy Marton na Hudobnej akadémii F.Liszta v Budapešti. Získal mimoriadnu cenu na speváckej súťaži J.Simándiho (2006) a štipendia viacerých nadácií. Vystupoval na mnohých koncertoch a operných predstaveniach v Maďarsku, Rumunsku, Nemecku, ale aj v Rusku a Číne.

Zbormajster, dirigent a vysokoškolský pedagóg **Sándor BERKESI** je jednou z najuznávanejších autorít zborového dirigovania v Maďarsku. Prednáša na univerzitách a konzervatóriách v Debrecíne, je riaditeľom cirkevnej hudby Reformovaného kolégia a predsedom oddelenia cirkevnej hudby Zväzu speváckych zborov a orchestrov v Maďarsku. Vydal dve desiatky zvukových nosičov a dostal množstvo spoločenských a odborných ocenení, medzi nimi čestné občianstvo mesta Debrecen a Lisztovu cenu.

Ilona KOROLENKO sa narodila v Užhorode. Skončila husle a dirigovanie na Vysokej hudobnej škole v Kyjeve a na Hudobnej akadémii v L'vove symfonické dirigovanie a magisterské štúdium hudobnej vedy. Od roku 2005 je vedúcou dirigentkou Zakarpatského filharmonického orchestra. Dirigovala opery v L'vove, vystúpila v Maďarsku a v Kyjeve. Na Slovensku účinkuje dnes prvýkrát.

Ďakujeme všetkým, ktorí pomohli pri organizácii koncertu, a to najmä

- pánovi Péterovi Krasztevovi, riaditeľovi Kultúrneho inštitútu

Maďarskej republiky v Bratislave,

- pánovi Sándorovi Berkesimu,
- pani Ilona Korolenko,
- pánovi Jánosovi Dombóvárimu, riaditeľovi Umeleckej školy v Sátoraljaújhelyi,
- hudobnému skladateľovi Norbertovi Bodnárovi,
- pánovi Andorovi Horkayovi.

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete
Kulturális Intézet Magyarországi Központja

Projekt ďalej finančne
podporili:

- poslanec EP Árpád Duka-Zólyomi
- Hudobný fond
- Košický samosprávny kraj
- primátor Veľkých Kapušian Mgr. Peter Petrikán

Prosíme vážených poslucháčov, aby si počas koncertu vypli mobilné telefóny!

Vydala
Redakcia, odborné texty, preklady
Fotografie:
Tlač
Redakčná uzávierka
Náklad

MUSA NOSTRA n. o.
Mgr. Tomáš Horkay, PhD.
archív
MS-Print Michalany
20.6.2008
300